

Rejent * rok 15 * nr 5(169)
maj 2005 r.

Wydarzenia prawne wokół integracji z Unią Europejską

Zarys modelu postępowania przy zadawaniu przez sądy polskie pytań prejudycjalnych do Europejskiego Trybunału Sprawiedli- wości w Luksemburgu w kontekście pierwszej rocznicy członko- stwa Rzeczypospolitej Polskiej w Unii Europejskiej

Z początkiem maja bieżącego roku minął pierwszy rok członkostwa Polski w Unii Europejskiej. Stało się to okazją do licznych podsumowań skutków naszej akcesji w aspekcie odniesionych z tego tytułu korzyści oraz wykorzystanych przez nasz kraj możliwości, jakie ona ze sobą przyniosła. Dyskusje i podsumowania tego rodzaju dokonywane są również w gronie prawników, którzy zastanawiają się, na ile prawo wspólnotowe rzeczywiście włączone zostało do praktyki orzeczniczej organów sądowych w naszym kraju. Warto by zatem zastanowić się nad tym w kontekście sposobu wykorzystania jednego z podstawowych instrumentów przewidzianych dla potrzeb zachowania jednolitości stosowania prawa wspólnotowego w obrębie państw członkowskich, a mianowicie procedury zwracania się do Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości w Luksemburgu (dalej: ETS) z tzw. pytaniami prejudycjalnymi. Jest to bowiem instytucja, na bazie której realizuje się współpraca między sądami krajowymi, mającymi stosować prawo wspólnotowe w konkretnych sprawach przez nie rozstrzyganych a ETS, który – udzielając tym sądom odpowiedzi na zadane pytanie w przedmiocie interpretacji przepisów prawa

wspólnotowego lub ważności przepisów wspólnotowego prawa wtórnego – niejednokrotnie odkrywa i utrwala w swoim orzecznictwie¹ istotne zasady prawa wspólnotowego, niewyrażone wprost w samej treści jego przepisów, lecz twórczo wyinterpretowane na podstawie traktatów założycielskich, a zwłaszcza Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską (dalej: TWE)². Nie ulega bowiem wątpliwości, że zdecydowana większość fundamentalnych dla praktyki stosowania prawa wspólnotowego orzeczeń ETS zapadła w trybie odpowiedzi na pytania prejudycjalne, zadawane przez sądy i trybunały państw członkowskich Wspólnot Europejskich.

Wskazując na tak istotne znaczenie instytucji pytania prejudycjalnego do ETS, stwierdzić należy, że w ciągu roku członkostwa naszego kraju w Unii Europejskiej żaden z polskich sądów nie wystąpił do Trybunału Sprawiedliwości z takim pytaniem. Nie wdając się w analizę przyczyn takiego stanu rzeczy, warto zatem przedstawić kilka wybranych praktycznych uwag dotyczących problemów, jakie mogą wyłonić się przy podniesieniu w toku postępowania przed polskim sądem kwestii wykładni lub ważności przepisów prawa wspólnotowego, jak również – chociaż w skrócie – sam model działania sądu krajowego w tym względzie, ograniczając przy tym wywód jedynie do postępowania cywilnego.

¹ Wyrok Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości, w tym także w sprawach dotyczących rozstrzygnięcia pytań prejudycjalnych, zasadniczo różni się od wyroków z uzasadnieniem, jakie funkcjonują w polskim porządku prawnym. Przytoczenie stanowisk stron, stanu faktycznego i prawnego, a następnie motywów rozstrzygnięcia wyprzedza bowiem samo rozstrzygnięcie, które znajduje się na końcu wyroku. Jednocześnie sposób uzasadnienia rozstrzygnięcia jest zasadniczo odmienny od przyjętego w naszej procedurze i kulturze prawnej, gdyż jego motywy przytaczane są w postaci stanowczych wypowiedzi formułowanych, przykładowo, z użyciem słów: „zważywszy, że...” (ang. *whereas*), generalnie bez przedstawienia i rozwinięcia argumentacji przemawiającej za sformułowanymi konstatacjami i przy braku rozprawienia się z argumentami przemawiającymi przeciwko wyrażonym tezom, lecz często z powołaniem – czasami dość licznych – wcześniejszych orzeczeń ETS.

² Por. zwłaszcza orzeczenia ETS: 6/64 w sprawie Flaminio Costa, ECR 1964 w kontekście zasady pierwszeństwa prawa wspólnotowego przed prawem krajowym, 26/62 w sprawie Van Gend en Loos, ECR 1963 w kontekście określenia warunków bezpośredniej skuteczności norm prawa wspólnotowego, 14/83 w sprawie Von Colson i Kamann, ECR 1984 w kontekście zasady (postulatu) wykładni prawa krajowego zgodnie z prawem wspólnotowym czy też C-6/90 i C-9/90 w sprawie Francovich, ECR 1991 w kontekście zasady odpowiedzialności odszkodowawczej państw członkowskich za szkody wyrządzone wskutek naruszenia prawa wspólnotowego.

Punktem wyjścia do rozważań w tym zakresie jest aktualne brzmienie dyspozycji art. 234 TWE, który stanowi, że:

„Trybunał Sprawiedliwości jest właściwy do orzekania w trybie prejudycjalnym:

- 1) o wykładni niniejszego Traktatu;
- 2) o ważności i wykładni aktów przyjętych przez instytucje Wspólnoty i Europejski Bank Centralny;
- 3) o wykładni statutów organów utworzonych aktem Rady, gdy te statuty to przewidują.

W przypadku gdy pytanie z tym związane jest podniesione przed sądem jednego z Państw Członkowskich, sąd ten może, jeśli uzna, że decyzja w tej kwestii jest niezbędna do wydania wyroku, zwrócić się do Trybunału Sprawiedliwości z wnioskiem o rozpatrzenie tego pytania.

W przypadku gdy takie pytanie jest podniesione w sprawie zawisłej przed sądem krajowym, którego orzeczenia nie podlegają zaskarżeniu według prawa wewnętrznego, sąd ten jest zobowiązany wnieść sprawę do Trybunału Sprawiedliwości.”

Z powyższych sformułowań wynikają zatem co najmniej następujące wnioski:

ETS posiada wyłączną kompetencję w zakresie spraw wymienionych w ustępie 1 art. 234 TWE, co oznacza w szczególności, że sąd krajowy nie może samodzielnie decydować o treści norm prawa wspólnotowego w przypadku stwierdzenia kolizji lub niejasności przepisów tego prawa i nie może usuwać związanych z tym wątpliwości we własnym zakresie, gdyż stanowiłoby to naruszenie pierwotnego prawa wspólnotowego przez państwo członkowskie, a zwłaszcza zobowiązań określonych w art. 10 TWE przez pogwałcenie części najistotniejszych kompetencji ETS, czego skutkiem mogłaby być niejednolitość stosowania prawa w obrębie państw członkowskich Wspólnoty Europejskiej.

Podniesienie kwestii kolizji lub niejasności przepisów prawa wspólnotowego przez którąkolwiek ze stron postępowania rodzi obowiązek zbadania przez sąd, czy taka kolizja lub niejasność rzeczywiście występuje (doktryna *acte clair*), a następnie – w przypadku potwierdzenia tego przez sąd – zbadania w dalszej kolejności, czy rozstrzygnięcie danej kwestii w ramach pytania prejudycjalnego może w jakikolwiek sposób wpłynąć na wynik sprawy rozpoznawanej przez sąd, a jeśli tak, to sąd powinien

również zbadać, czy dana kwestia nie została już rozstrzygnięta przez ETS w innej sprawie, gdzie przedmiotem badania i rozstrzygnięcia ETS było zasadniczo identyczne zagadnienie prejudycjalne (doktryna *acte éclair*)³.

Bezwzględny obowiązek wystąpienia z pytaniem prejudycjalnym do ETS w przypadku stwierdzenia potrzeby uzyskania w tym zakresie rozstrzygnięcia wstępnego, po dokonaniu uprzedniej analizy zagadnień opisanych w poprzednim zdaniu, spoczywa na sędziu, którego orzeczenia nie podlegają zaskarżeniu według prawa krajowego. Na gruncie polskiego prawa nie zawsze musi być to sąd okręgowy jako sąd drugiej instancji lub sąd apelacyjny. Czasami, w przypadku sprawy kasacyjnej, będzie to Sąd Najwyższy⁴. Poza tym takim sądem jest także, w myśl art. 222 ustawy z dnia 28.02.2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze⁵, sąd rejonowy – sąd gospodarczy działający jako sąd upadłościowy i będący sądem drugiej (i jednocześnie ostatniej)⁶ instancji przy rozpoznawaniu zażalenia na postanowienie sędziego-komisarza.

Ponadto, mimo że nie wynika to wyraźnie z postanowień art. 234 TWE, uprawnione są również dalsze stwierdzenia.

Sąd krajowy powinien z urzędu oraz na każdym etapie toczącego się przed nim postępowania badać sprawę w aspekcie wystąpienia przy jej rozpoznawaniu ewentualnej kolizji lub niejasności przepisów prawa wspólnotowego, których zastosowanie w teź sprawie mogłoby być

³ Por. orzeczenie ETS 283/81 w sprawie Cilfit, ECR 1982.

⁴ Zastąpienie z dniem 6.02.2005 r. przez ustawę z dnia 22.12.2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2005 r. Nr 13, poz. 98) kasacji jako dodatkowego, po apelacji środka odwoławczego skargą kasacyjną, stanowiącą środek zaskarżenia przysługujący od wydanego przez sąd drugiej instancji prawomocnego wyroku lub postanowienia w przedmiocie odrzucenia pozwu albo umorzenia postępowania kończących postępowanie w sprawie (art. 398¹ k.p.c.), przy uwzględnieniu treści przepisów o skardze kasacyjnej, w istocie nie zwiększa dotychczasowych wątpliwości co do tego, na ile możliwość zaskarżenia takich orzeczeń do Sądu Najwyższego statuuje go jako ten sąd, którego orzeczenia nie podlegają zaskarżeniu według prawa wewnętrznego. Moim zdaniem, istnienie możliwości wniesienia skargi kasacyjnej w danej sprawie powoduje, że Sąd Najwyższy jest tym sądem, na którym spoczywa obowiązek wniesienia pytania prejudycjalnego do ETS w rozumieniu art. 234 TWE, a sądy pierwszej i drugiej instancji rozpoznające tę sprawę są do tego jedynie uprawnione.

⁵ Dz.U. Nr 60, poz. 535 ze zm.

⁶ Por. art. 222 i art. 223 pr. upadł. i napr. w zw. z art. 5 ustawy powołanej w przypisie 4.

brane pod uwagę, co stanowiłoby z kolei podstawę do zadania pytania prejudycjalnego, nawet jeśli żadna ze stron tej kwestii nie podnosi.

Sąd krajowy, od którego orzeczenia przysługuje środek odwoławczy, powinien wystąpić z pytaniem prejudycjalnym w każdym przypadku stwierdzenia przez niego potrzeby uzyskania rozstrzygnięcia wstępnego ETS co do kwestii mogącej mieć wpływ na wynik sprawy, bez pozostawiania tego zadania sądowi wyższej instancji, którego orzeczenia nie podlegają zaskarżeniu według prawa krajowego⁷, ponieważ nie da się wykluczyć, że w danej sprawie z przyczyn formalnych może nie dojść do rozpoznania środka zaskarżenia, na przykład z powodu jego odrzucenia jako spóźnionego, a wówczas takie niezaskarżalne już orzeczenie, przy wydaniu którego wadliwie zostały zastosowane lub też niezastosowane normy prawa wspólnotowego, będzie stanowiło naruszenie wspólnotowego porządku prawnego, co może uzasadniać z kolei odpowiedzialność odszkodowawczą państwa członkowskiego, którego sąd wadliwie rozstrzygnął sprawę⁸.

Zadanie pytania prejudycjalnego przez sąd krajowy powinno być dokonane co do zasady po uzyskaniu wyczerpujących stanowisk stron i po zakończeniu postępowania dowodowego w sprawie po to, aby przy formułowaniu i uzasadnianiu pytania przez sąd, a następnie przy badaniu i rozstrzygnięciu zagadnienia prejudycjalnego przez ETS mogły być uwzględ-

⁷ Por. orzeczenie ETS 314/85 w sprawie Foto-Frost, ECR 1987 w zakresie pytań prejudycjalnych odnoszących się do ważności aktów prawa wspólnotowego, a także orzeczenia ETS: C-312/93 w sprawie Peterbroeck i C-430/93 w sprawie Van Schijndel, w których, pomijając zawarte tam szczegółowe zastrzeżenia co do zasady, ETS uznał, że sądy krajowe nie są związane przepisami krajowymi uniemożliwiającymi im zadanie pytania prejudycjalnego, a realizacja zasad kontradyktoryjności i szybkości postępowania oraz pewności prawa na podstawie krajowych przepisów proceduralnych nie może sprawiać, że wykonanie uprawnień wynikających z prawa wspólnotowego będzie faktycznie niemożliwe lub nadmiernie utrudnione.

⁸ Chociaż w chwili obecnej raczej trudno znaleźć orzeczenie ETS, w którym zaprezentowany byłby taki pogląd, to jednak nie sposób wykluczyć, że w przyszłości nie zacznie on w tym kierunku podążać. Nadmienić w tym kontekście wypada, że znowelizowany niedawno k.p.c. w przepisie art. 424¹, statuującym warunki dopuszczalności skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, przewiduje w określonych szczegółowo wyjątkowych wypadkach dopuszczalność takiej skargi od prawomocnego orzeczenia sądu pierwszej instancji, nawet jeśli strony nie skorzystały z przysługujących im środków prawnych, o ile nie jest możliwa zmiana lub uchylenie orzeczenia w drodze innych przysługujących stronie środków prawnych. Polski ustawodawca dopuścił zatem

nione wszelkie, wyłaniające się na tle stanu faktycznego i prawnego danej sprawy, aspekty, które z kolei mogłyby mieć znaczenie dla odpowiedzi ETS na wynikające z tego stanu zagadnienie prejudycjalne⁹, jednocześnie, co jest oczywiste, zadający pytanie sąd nie może wydać orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie przed udzieleniem odpowiedzi ETS na zadane pytanie prejudycjalne, chyba że pytanie to zostanie wcześniej przez ten sąd cofnięte¹⁰, co rodzi konieczność wstrzymania się z rozpoznaniem sprawy przy uwzględnieniu instrumentów krajowej procedury, które najlepiej odpowiadają realizacji tego celu.

Uwzględniając powyższe uwagi, można by zbudować składający się z następujących czynności model postępowania w sprawie cywilnej, w przypadku podniesienia przez jedną ze stron lub jej pełnomocnika kwestii dotyczącej interpretacji lub ważności prawa wspólnotowego.

Gdy kwestię podnosi pełnomocnik będący radcą prawnym lub adwokatem, należy rozważyć możliwość zobowiązania go, w razie takiej potrzeby (zwłaszcza, jeśli uzasadnienie wniosku jest lakoniczne), do wskazania wszystkich okoliczności faktycznych i prawnych uzasadniających potrzebę zadania pytania prejudycjalnego oraz szczegółowego uzasadnienia podstawy prawnej jego wniosku w tym zakresie, z jednoczesnym podaniem, w jakim zakresie i które normy prawa wspólnotowego mają lub mogą mieć zastosowanie w danej sprawie, a także gdzie występuje ewentualna kolizja tych norm lub ich niejasność wymagająca zastosowania wykładni¹¹.

zatem środki mogące w efekcie pociągnąć za sobą odpowiedzialność odszkodowawczą państwa także za prawomocne orzeczenia sądów pierwszej instancji, co do których następnie stwierdzono ich niezgodność z prawem, a które nie zostały zaskarżone przez strony w normalnym toku instancji. Zakładać można z kolei, że niezgodność z prawem takich orzeczeń, o której mowa w cytowanym przepisie, dotyczyć może również naruszenia przepisów prawa wspólnotowego przy wydawaniu tych orzeczeń.

⁹ Por. orzeczenie ETS 70/77 w sprawie *Simmenthal*, ECR 1978, gdzie wskazano na konieczność wysłuchania obu stron przed przekazaniem pytania prejudycjalnego przez sąd krajowy.

¹⁰ W kwestii potencjalnych konsekwencji zbyt pochopnego cofnięcia pytania prejudycjalnego przedstawionego ETS przez sąd krajowy por. orzeczenie ETS C-224/01 w sprawie *G. Köbler*, ECR 2004.

¹¹ Por. § 149 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 19.11.1987 r. – Regulamin wewnętrznego urzędowania sądów powszechnych (Dz.U. z 1987 r. Nr 38, poz. 38 ze zm.).

Wniosek o zadanie pytania prejudycjalnego po jego ewentualnym odpowiednim uzupełnieniu przez stronę (jej pełnomocnika) należy następnie doręczyć drugiej stronie (pozostałym uczestnikom postępowania) w celu umożliwienia jej (im) ustosunkowania się co do potrzeby zadania takiego pytania. Sąd powinien jednocześnie kontynuować rozpoznawanie sprawy, w szczególności w zakresie przeprowadzania postępowania dowodowego, zastanawiając się jednocześnie nad zasadnością wniosku o zadanie pytania prejudycjalnego i analizując w tym celu treść stosownych przepisów prawa wspólnotowego oraz odnoszące się do danej kwestii orzecznictwo ETS.

Do wniosku o zadanie pytania prejudycjalnego sąd powinien odnieść się zasadniczo po zakończeniu postępowania dowodowego w sprawie oraz po umożliwieniu wyrażenia stronie swojego stanowiska, z uwzględnieniem etapu (stanu zaawansowania jej rozpoznania), w jakim się ona znajduje oraz zgromadzonego materiału dowodowego. Stosownie do przepisu art. 354 k.p.c., rozstrzygnięcie w tym względzie zapada w formie postanowienia, które jest niezaskarżalne¹². W sentencji postanowienia przedstawiającego ETS określone zagadnienie do rozstrzygnięcia, należy w sposób zwięzły i jasny oznaczyć zagadnienie prejudycjalne wymagające orzeczenia wstępnego ETS, a w uzasadnieniu przytoczyć argumenty przemawiające za potrzebą rozstrzygnięcia przez Trybunał sprawy w tymże trybie, z jednoczesnym opisem stanu faktycznego i wskazaniem istotnych przepisów prawa krajowego, mających zastosowanie w sprawie¹³, oraz stanowisk stron, a w razie potrzeby należy także dołączyć do odpisu postanowienia uwierzytelnione kopie odpowiednich protokołów lub dokumentów złożonych do akt sprawy i mogących mieć znaczenie przy udzielaniu odpowiedzi przez Trybunał. W tym miejscu należy podkreślić, że uzasadnienie takiego postanowienia jest konieczne i niezbędne dla merytorycznego rozpoznania przez ETS przedstawionego w nim zagadnienia wstępnego, chociaż przepisy art. 357 § 1 i 2 k.p.c. przewidują obowiązek sporządzenia uzasadnienia postanowienia tylko wtedy, gdy przysługuje na nie zażalenie.

¹² Por. art. 394 § 1 k.p.c.

¹³ Por. orzeczenie ETS w sprawach: C-320/90, C-321/90 i C-322/90 w sprawie Telemarsicabruzzo, ECR 1993.

Wydanie postanowienia o przedstawieniu pytania prejudycjalnego ETS rodzi konieczność (faktycznego) wstrzymania się z rozpoznaniem sprawy do czasu uzyskania odpowiedzi w ramach orzeczenia wstępnego. Przepisy kodeksu postępowania cywilnego nie regulują wprost tego typu sytuacji. Można w tym wypadku *per analogiam legis* skorzystać z ustanowionej w art. 390 § 1 k.p.c. instytucji odroczenia rozpoznania sprawy, w przypadku przedstawienia Sądowi Najwyższemu zagadnienia budzącego poważne wątpliwości lub z zawieszenia postanowienia na podstawie art. 177 § 1 pkt 1 k.p.c., przy przyjęciu, że postępowanie przed ETS, wywołane pytaniem prejudycjalnym sądu, stanowi inne toczące się postępowanie cywilne, od wyniku którego zależy rozstrzygnięcie sprawy względnie, nawet przy braku takiego przyjęcia, zastosowanie tego drugiego przepisu byłoby możliwe na podstawie *analogii legis*. W niektórych jednak sprawach zawieszenie nie może być brane pod uwagę z powodu wyraźnego wyłączenia stosowania przepisów o zawieszeniu postępowania. Jako przykład można tutaj podać art. 35 i art. 229 pr. upadł. i napr. z 2003 r. Wówczas zastosowanie mógłby mieć *per analogiam* przepis art. 390 § 1 k.p.c. w związku z art. 229 pr. upadł. i napr. Za przyjęciem koncepcji zawieszenia postępowania w przypadku przedstawienia ETS pytania prejudycjalnego w tych sprawach, gdzie prawo krajowe nie wyłącza wyraźnie możliwości zawieszenia postępowania przemawiają ponadto jeszcze inne argumenty.

Po pierwsze, wzięwszy pod uwagę, że średni czas oczekiwania na uzyskanie orzeczenia wstępnego ETS wynosi około dwóch lat, nie można wykluczyć, iż wystąpienie strony z wnioskiem o zadanie pytania prejudycjalnego może być motywowane nie rzeczywistą potrzebą wyjaśnienia kwestii ewentualnej ważności lub wykładni przepisów prawa wspólnotowego, które mogą mieć w danej sprawie zastosowanie, lecz chęcią przewleczenia postępowania w sprawie, w której na przykład pozwany spodziewa się wyroku dla siebie niekorzystnego i chce odwlec w czasie moment jego uprawomocnienia się, wykorzystując do tego celu wszelkie możliwe środki procesowe. W razie pochoptego uwzględnienia takiego wniosku przez krajowy sąd pierwszej instancji i zwrócenia się do ETS z pytaniem prejudycjalnym w sytuacji, przykładowo, dostatecznego wyjaśnienia danej kwestii w dotychczasowym orzecznictwie ETS w innych sprawach zasadniczo identycznych, strona przeciwna mogłaby złożyć

zażalenie na zawieszenie postępowania lub na dalszym etapie wniosek o podjęcie zawieszono w związku z tym postępowania, wskazując na niezasadność wystąpienia z takim pytaniem przez sąd, a w razie braku uwzględnienia zażalenia w trybie art. 395 § 2 k.p.c. lub odmowy podjęcia zawieszono postępowania, sąd drugiej instancji na skutek zażalenia tej strony¹⁴, badałby potrzebę wystąpienia z takim pytaniem i w przypadku uznania słuszności argumentów skarżącego, na podstawie art. 386 § 2-4 i 6 w zw. z art. 397 § 2 k.p.c. mógłby uchylić zaskarżone postanowienie, przekazując sprawę sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania, z wytycznymi dotyczącymi cofnięcia zadanego pytania i podjęcia postępowania w sprawie. Wydanie postanowienia reformatoryjnego w tym wypadku nie może być bowiem brane pod uwagę przy słusznym założeniu, że cofnąć pytanie prejudycjalne może tylko ten sąd, który je zadał.

Po drugie, stwierdzić należy, że kompetencje ETS w zakresie rozstrzygania zagadnień prejudycjalnych, biorąc pod uwagę ich charakter, zbliżone są najbardziej do kompetencji Trybunału Konstytucyjnego w zakresie pytań prawnych sądu co do zgodności aktu normatywnego z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi lub ustawą, w sytuacji gdy od odpowiedzi na pytanie prawne zależy rozstrzygnięcie sprawy toczącej się przed sądem. Obowiązująca w chwili obecnej ustawa z dnia 1.08.1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym¹⁵ nie wskazuje wprawdzie co sąd powinien zrobić z toczącym się postępowaniem w sprawie, w której występuje do Trybunału Konstytucyjnego z pytaniem prawnym, lecz poprzednio obowiązująca w tym względzie ustawa z dnia 29.04.1985 r. o Trybunale Konstytucyjnym¹⁶ w art. 10 ust. 2 wyraźnie wskazywała, że postępowanie, w związku z którym wniesione zostało pytanie prawne, ulega zawieszeniu z dniem wystąpienia z takim pytaniem, do czasu rozstrzygnięcia sprawy zgodności ujętego w pytaniu aktu ustawodawczego z Konstytucją albo innego aktu normatywnego z Konstytucją lub aktem ustawodawczym. Z kolei niezmieniony dotychczas przepis § 119 ust. 1 regulaminu wewnętrznego urzędowania sądów powszechnych, zawarty

¹⁴ Por. art. 394 § 1 pkt 6 k.p.c.

¹⁵ Dz.U. Nr 102, poz. 643 ze zm.

¹⁶ Dz.U. Nr 22, poz. 98 ze zm.

w rozdz. 10 „Czynności w sprawach dotyczących zgodności aktów normatywnych z Konstytucją lub aktami ustawodawczymi” i odwołujący się do cytowanego art. 10 ustawy z dnia 29.04.1985 r. o Trybunale Konstytucyjnym, wciąż stanowi, że w przypadku wydania postanowienia o zawiadomieniu organu uprawnionego do skierowania pytania prawnego do Trybunału Konstytucyjnego sąd zawiesza postępowanie, natomiast ust. 4 § 119 nakazuje podjąć zawieszone postępowanie po otrzymaniu przez sąd odpisu orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego. Przy przyjęciu, że w związku z uchyleniem cytowanej ustawy z dnia 29.04.1985 r. nie nastąpiło jednocześnie pośrednie uchylenie omawianego przepisu regulaminu, przepis ten *mutatis mutandis* należy w dalszym ciągu stosować¹⁷. Z kolei *per analogiam* ten sposób postępowania należy przenieść również na najbardziej zbliżoną procesowo do omawianej sytuację, gdy sąd zadaje pytanie prejudycjalne do ETS.

Po trzeciej wreszcie, na skutek zawieszenia postępowania w przypadku zadania pytania prejudycjalnego wyraźnie wskazano w przygotowanej przez ETS „Nocie informacyjnej dotyczącej wniosków składanych przez sądy krajowe w trybie prejudycjonalnym”¹⁸.

Po przekazaniu pytania prejudycjalnego do ETS sąd pozostaje z nim w kontakcie i w razie potrzeby, na żądanie ETS, przekazuje mu dodatkowe dokumenty lub informacje przydatne do wydania orzeczenia wstępnego. ETS natomiast informuje sąd krajowy o kolejnych etapach postępowania w sprawie wydania orzeczenia wstępnego, przesyłając mu istotne dokumenty dotyczące tego postępowania.

Z kolei po doręczeniu sądowi orzeczenia ETS w sprawie zadanego pytania sąd podejmuje zawieszone postępowanie lub w przypadku odroczenia rozpoznania sprawy względnie faktycznego wstrzymania jej rozpoznania przystępuje do czynności zmierzających do wydania orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie, uwzględniając przy tym treść orzeczenia ETS. W orzeczeniu kończącym postępowanie w spra-

¹⁷ Przeciwno przyjęciu pośredniego uchylenia omawianego przepisu regulaminu przemawia okoliczność, że powstaje wówczas proceduralna luka prawna w zakresie sposobu dalszego postępowania sądu ze sprawą w okresie od zadania pytania do czasu uzyskania orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego.

¹⁸ Nota ta dostępna jest na stronie internetowej ETS: <http://www.curia.eu.int/pl/instit/txtdocfr/antrestxt/txt8> (15.05.2005 r.).

wie, stosownie do wyniku sprawy przed sądem krajowym, orzeka się o kosztach, które strony poniosły w związku z postępowaniem przed ETS, stosownie do treści przepisu art. 98 k.p.c.

Odpis wydanego w sprawie orzeczenia sądu kończącego postępowanie powinien być przesłany do wiadomości ETS w celu wykorzystania go do rozwoju i rozpowszechniania wiedzy na temat współpracy sądów krajowych i ETS w procesie stosowania prawa wspólnotowego w konkretnych sprawach, gdyż może być ona przydatna innym sądom i organom danego państwa członkowskiego oraz sądom i organom innych państw członkowskich, a także pozostałym instytucjom wspólnotowym. Doręczając odpis orzeczenia końcowego sekretariatowi ETS, należy wskazać sygnaturę sprawy, pod którą ETS wydał orzeczenie wstępne.

Na zakończenie niniejszych rozważań, mających na celu jedynie sygnalizację kilku wybranych problemów dotyczących procedury zadawania pytania prejudycjalnego do ETS, wypada wyrazić nadzieję, że być może wkrótce również sądy polskie zaczną korzystać z tej niezwykle ważnej instytucji służącej rozwojowi prawa wspólnotowego i praktyce jego stosowania przez sądy krajowe państw członkowskich.